Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Klubbfibbla i Skåne

Marie-Louise Guedj & Gerhard Kristensson

Klubbfibblan *Arnoseris minima* har kommit till Sverige ganska sent, troligtvis under 1700-talet. Den är ensam i sitt släkte, och har sin naturliga utbredning i Europa, Marocko och Mellanöstern, samt i östra Nordamerika, Nya Zeeland och Australien där den är införd. Linné beskrev arten i *Species Plantarum* 1753 under namnet *Hyoseris minima*, men den fördes 1791 till släktet *Arnoseris*, där namnet indikerar att arten trivs på sandiga ställen.

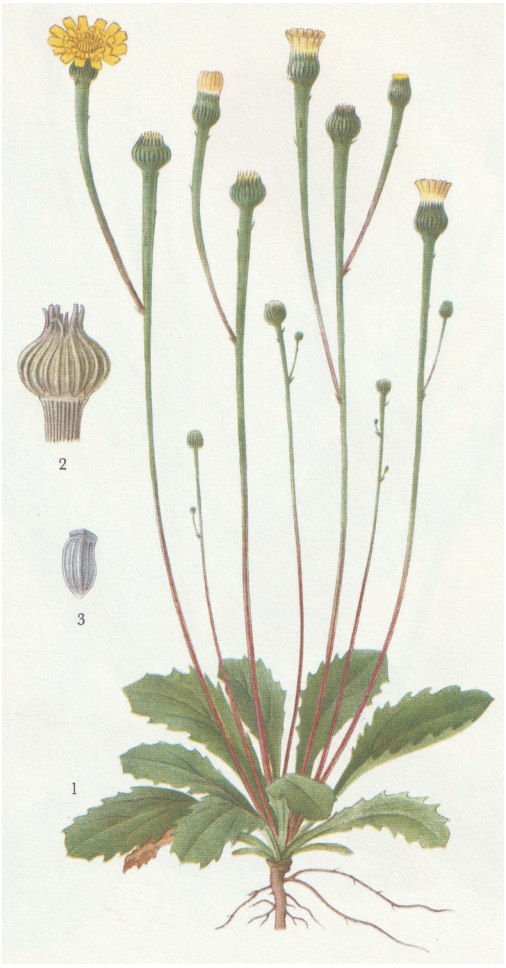

Fig. 1. Klubbfibbla ur Lindman, C.A.M. 1922, *Bilder ur Nordens Flora*,vol. 3, t. 546.

Klubbfibblan är numera en sällsynt växt i Skåne och i flera av de andra landskapen där den tidigare förekommit. I t.ex. Halland och Västergötland är den numera utgången. Arten förekommer på några få växtplatser i Blekinge, Öland och Småland, och är sedan några år tillbaka rödlistad som starkt hotad (EN). Inventeringar av kända skånska växtlokaler görs regelbundet av floraväktare. I Danmark förekommer växten sparsamt, främst på Jylland, medan den saknas helt i Norge och Finland.

Växten är mycket lätt att känna igen tack vare det karakteristiska utseendet med den tunna, lite rödaktiga stjälken, som breddar sig till en knöl/klubba under blomkorgen, se figur 1. Risken för förväxlingar med andra fibblor är minimal. Stjälken är sparsamt grenig med bara några få korgar, som är ca 1 cm breda med jämnhöga holkfjäll. Blommorna är tungformade och blekt gula. Frukterna är ca 1,5–2 mm långa, kala nötter utan pensel. Bladen sitter i rosett längst ner på stjälken och är spatellika och grovt tandade. Klubbfibblan blir mellan 5 och 30 cm hög.

Arten är ettårig, vårgroende och blommar från juni till augusti. Man hittar klubbfibblan på mager, näringsfattig, ofta blottad sandjord eller på åkermark som ligger i träda, ofta på gamla rågåkrar. En typisk biotop för klubbfibblan visas i karta.

Den skånska utbredningen är illustrerad i figur 3. Numera är den starkt koncentrerad till de sandiga markerna i Vombsänkan och till enstaka spridda lokaler i landskapet.

I Projekt Skånes Floras rutnätskartor över Skåne förekom klubbfibbla i 25 rutor (2 %). Miljön, där plantorna förekommer är solöppen, torr och ej så näringsrik mark, t.ex. sandiga åkrar med gles sådd av framförallt råg eller mark som legat i träda med markblottor, som tillåtit växten att ta plats. Man hittar även klubbfibblan på sandiga vägrenar.

Figur 2 Biotopbild från en av lokalerna i Genarp. Klubbfibblan växer i och runt den uppsparkade grushålan i bildens mitt.
Foto: Gerhard Kristensson.

Troligtvis har växten alltid haft en mycket ojämn utbredning i landskapet och har inte alltid återkommit på samma växtplatser utan hoppar lätt till nya växtplatser. Därför har det varit svårt att bedöma frekvensförändringar, men man räknar med att antalet lokaler har minskat med 30–40 % sedan mitten av 1900-talet.

Det finns flera anledningar till att klubbfibblan minskar i landskapet. Äldre tiders trädesbruk på sandiga marker har i stort sett upphört. Vår tids användning av bekämpningsmedel och konstgödning har ökat kvävebelastningen och orsakat igenväxning av de tidigare magra sandmarkerna. Ett viktigt sätt att bevara växten är att återinföra regelbundna störningar, t.ex. harvning, och naturligtvis också att upphöra med konstgödning. En lämplig åtgärd är att lämna åkerkanter med klubbfibbla ogödslade och obesprutade eftersom arten är konkurrenssvag. Andra, mer konstlade, sätt att bevara arten är att låta odla arten i botaniska trädgårdar, men också med fröförvaring i genbank. En fortsatt forskning och övervakning av floraväktare bör uppmuntras. Ett annat hot mot klubbfibblans ståndplatser i landet är att den typ av mark där klubbfibblan trivs ofta är betraktad som skräpmark utan betydelse för dagens högproduktiva jordbruk och därmed lättillgänglig och attraktiv för bebyggelse. Ett exempel på det senare hotet är lokalen Hasslemölla i Veberöd

med ett drygt 30-tal blommande plantor 2020. Den lokalen är nu år 2022 bebyggd med villor.

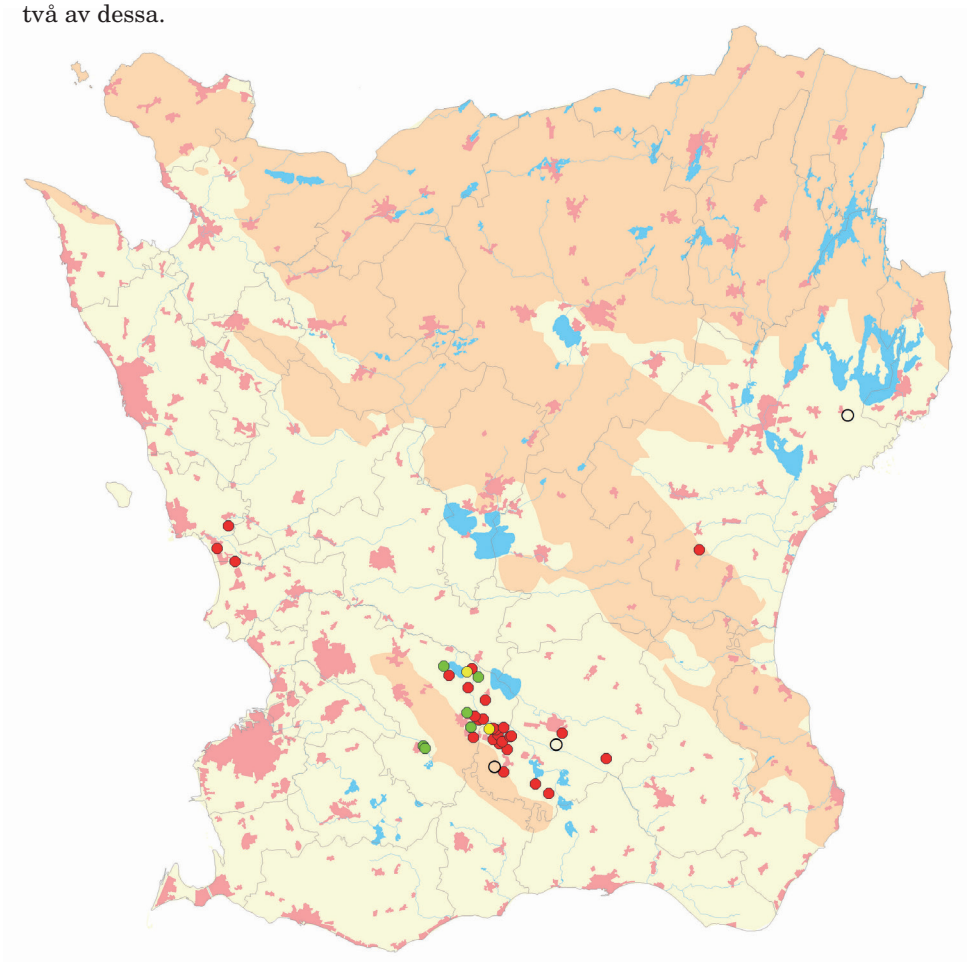
Sommaren 2020 besöktes alla registrerade Skånska floraväktarlokaler för arten. Totalt återfanns klubbfibblan på 6 av dessa lokaler, medan arten inte kunde återfinnas på 27 av lokalerna. Två nya lokaler har tillkommit. Dessutom har klubbfibblan påträffats på tre andra lokaler, som ännu ej är upptagna som floraväktarlokaler. På de lokaler vi besökte i Genarp och Vombsänkan var förutsättningarna för klubbfibblan fortsatt relativt goda. Av de fem lokalerna vi besökte återfanns arten på tre. Betesdjur höll marken lämpligt störd på två av dessa.

Referenser

Mossberg, B. och Stenberg, L. 2018. *Nordens flora*.

Svenska Botaniska Föreningen, ArtDatabanken. 2008. *Information om rödlistade kärlväxter*.

Tyler, T. m.fl. 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lunds Botaniska Förening, Lund.

Karta. Klubbfibbla i Skåne efter 1989. ● = återfunnen 2020–2021, ● = nya lokaler 2020–2021 ● = ej återfunnen 2020–2021, o = ej besökt 2020–2021 (ännu ej är upptagna som floraväktarlokaler).